

โครงการแม่ฟ้าหลวง

(ดอยตุง)

คนติดยาเขาเป็นคนหรือเปล่า ในเมื่อเขาเป็นคนเรามีการช่วยเหลือเขาได้ไหม ถ้าช่วยเหลือเขาได้ เท่ากับชุบชีวิตใหม่ให้เขาเราควรทำการพัฒนาคน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเชื่อว่า “ไม่มีใครอยากเกิดมาเป็นคนไม่ดี” และทรงเล็งเห็นว่าการปลูกฝิ่น และตัดไม้ทำลายป่าของชาวบ้านดอยตุงเป็นเพียงปลายเหตุของปัญหาความยากจนและหมดหนทางต่างหากที่เป็นต้นเหตุให้คนต้องทำผิดกฎหมาย การแก้ไขควรเริ่มจากการเหยียวยาร่างกายคนให้แข็งแรง ปลอดภัยก่อน แล้วช่วยให้เขามีงานที่ดีทำ เพื่อช่วยเขาให้ช่วยเหลือตัวเอง สุดท้ายจึงส่งเสริมเรื่องการศึกษาให้คนมีปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ปัญหาการมีผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่โครงการนั้น เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงทราบ ก็มีพระเสาวนีย์ให้ตั้งศูนย์บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในเขตโครงการพัฒนาดอยตุงฯ และมีรับสั่งว่า “คนติดยาเขาเป็นคนหรือเปล่า ในเมื่อเขาเป็นคน เรามีการช่วยเหลือเขาได้ไหม ถ้าช่วยเหลือเขาได้ เท่ากับชุบชีวิตใหม่ให้เขา เราก็ควรทำ”

ในการจัดตั้งศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ ปี ๒๕๓๓ หลังจากเริ่มโครงการปลูกป่าถาวรและป่าเศรษฐกิจ เพื่อสร้างทางเลือก ในการประกอบอาชีพที่สุจริตให้กับคนในพื้นที่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้พระราชทานแนวทางในการดำเนินงานไว้ตอนหนึ่งว่า “ถ้าจะช่วยคน เรื่องฝึกอาชีพต้องทำให้ได้มาตรฐาน และไม่ให้ขาดทุน” “และอย่าให้คนซื้อของเรา เพราะสงสาร” ดังนั้นโครงการพัฒนาดอยตุงฯ จึงพัฒนางานด้านต่างๆ เพื่อสร้างงานให้กลุ่มคนที่หลากหลาย และมีความถนัดแตกต่างกัน เช่น งานฝึกอาชีพการทอผ้าเย็บผ้า สำหรับผู้หญิงไทใหญ่และชาวไทยภูเขาที่มีทักษะการทอผ้าอยู่เดิม งานยิงพรมที่ต้องถือเครื่องมือที่มีน้ำหนักมาก เหมาะสำหรับคนรุ่นหนุ่มสาวที่แข็งแรง มีกำลังดี งานเพาะเนื้อเยื่อพันธุ์พืช ช่วยสร้างงานให้กับเด็กสาวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ป่าเศรษฐกิจนอกจากจะสร้างรายได้และพัฒนาทักษะให้กับเกษตรกร ซึ่งส่วนมากเป็นผู้ชาย ยังทำให้ชุมชนของพวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ดี และที่สำคัญ การพัฒนาดอยตุงจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ นอกจากจะนำรายได้ที่ยั่งยืนให้คนทุกเพศทุกวัยแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้พวกเขามีความรักและความภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดและวัฒนธรรมของตนด้วย

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ไม่เห็นด้วยกับการช่วยเหลือแบบบีให้เปล่า แต่เชื่อว่าวิธีที่ดีที่สุดในการช่วยคน คือ ช่วยเขาให้ยืนหยัดได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนเองและรับผิดชอบในการสร้างอนาคตที่ดีให้ตนเองและลูกหลาน แม้เมื่อความช่วยเหลือหมดไป เขาก็อยู่ต่อไปได้อย่างดี วันนี้ คนบนดอยตุงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความสุข ท่ามกลางธรรมชาติที่สมบูรณ์

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เชื่อว่าการก้าวหน้าเศรษฐกิจเป็นเพียงหนทางหนึ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มิได้เป็นเป้าหมายการพัฒนาในตนเอง เพราะการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนนั้น ยังต้องประกอบไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและความสุขทางสังคมด้วย

โครงการพัฒนาตุงฯฯ เล็งเห็นว่าความสมบูรณ์ทางธรรมชาติขึ้นอยู่กับความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่าจะไม่มีวันหมดไป หากความต้องการพื้นฐานของชุมชนยังไม่ได้รับการดูแล โครงการพัฒนาตุงฯฯ จึงได้พัฒนาหน่วยธุรกิจต่างๆ ขึ้น ได้แก่ ธุรกิจอาหาร ธุรกิจเกษตร ธุรกิจการท่องเที่ยวและธุรกิจหัตถกรรม เพื่อยกระดับการดำรงชีวิตให้กับคนในพื้นที่ในระยะยาว กล่าวได้ว่า โครงการพัฒนาตุงฯฯ ได้ก้าวกระโดดจากเป็นโครงการปลูกพืชทดแทนยาเสพติด สู่การพัฒนาทางเลือกที่หลากหลายในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการเสริมศักยภาพของชาวบ้านให้มีทักษะ ความคิด ความสามารถทางธุรกิจ สามารถรับมือและจัดการกับความก้าวหน้าและผันผวนของตลาดโลก ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งได้

นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ โครงการพัฒนาตุงฯฯ สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ด้วยรายได้จากธุรกิจต่างๆ ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้เมื่อเริ่มต้นโครงการ ที่ต้องการพึ่งงบประมาณแผ่นดินให้น้อยที่สุดภายในปีที่ ๑๔ ของการดำเนินงาน ถือเป็นก้าวสร้างต้นแบบในการยึดหยัดด้วยตนเองให้กับชาวบ้าน

หน่วยธุรกิจต่างๆ ของโครงการพัฒนาตุงฯฯ มิได้เป็นธุรกิจแสวงหากำไรเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่อง การสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม และการไม่ทำลายสภาพแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ชาวบ้านที่ดอยตุงได้รับการฝึกทักษะที่หลากหลายตั้งแต่การออกแบบสวนดอกไม้ ไปจนถึงการคั่วกาแฟ ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ประกอบธุรกิจของตนเอง เพราะอีกไม่ถึง ๑๐ ปี ชุมชนบนดอยตุง ต้องรับผิดชอบดูแลธุรกิจและกิจการต่างๆ ที่โครงการพัฒนาตุงฯฯ ได้ช่วยริเริ่มส่งเสริมไว้ให้ก้าวหน้าต่อไป

การพัฒนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ

เมื่อโครงการพัฒนาตุงฯฯ เริ่มต้นในปี ๓๑ ไม่ยืนต้นแทบจะไม่มีเหลืออยู่ในพื้นที่ ทั้ๆ ที่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเห็นว่าต้องปลูกป่าอนุรักษ์ต้นน้ำให้เร็วที่สุด โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ๙๐ พรรษา จึงเริ่มต้นขึ้น บนพื้นที่ ๙,๙๐๐ ไร่ อย่างไรก็ตาม

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเล็งเห็นว่าการปลูกป่าอนุรักษ์ต้องใช้ที่ทำกินดั้งเดิมของชาวบ้าน และจะทำให้พวกเขาเดือดร้อน จึงทรงมีพระราชดำริทำโครงการปลูกป่าเศรษฐกิจ และป่าใช้สอย โดยเลือกปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าและแมคคาเดเมีย เพราะมีความเหมาะสมในเรื่องพื้นที่ภูมิอากาศ เป็นไม้ยืนต้น ใบเขียวชุ่มตลอดทั้งปี ให้ความชื้นดีกว่าต้นไม้ชนิดอื่นทำให้มีฝนตกมาก พื้นฟูสภาพป่าได้อย่างรวดเร็ว และเมล็ดมีค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ก็เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าและประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากป่า ทั้งทางตรงและทางอ้อม ชาวบ้านที่เคยปลูกข้าว ปลูกฝิ่นกลายเป็นแรงงานปลูกป่า เปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำงานที่สอดคล้องกับโครงการพัฒนาโดยดูๆ ทันทิ และเป็นทางออกที่ทำให้คนและป่า อยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกันได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นกรให้ความช่วยเหลือแบบทันทีทันควัน ช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับโครงการพัฒนาโดยดูๆ

ในวันนี้ คนรุ่นใหม่ที่ยอดเยี่ยจัดการขยะและบำบัดน้ำเสีย ในชุมชนของตน โดยยึดหลักธรรมชาติบำบัดธรรมชาติ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชาวบ้านและนักเรียน ร่วมกันสร้างและบำรุงรักษาฝายแม้วในพื้นที่ เพื่อกักเก็บน้ำให้พอใช้สำหรับอุปโภค บริโภคและเพื่อการเกษตรตลอดปี ที่สำคัญชาวบ้านตระหนักถึงผลกระทบทางธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของพวกเขา

